

Handläggare
Elisabeth Landström
Telefon: 08-50836245

Till
Äldrenämnden
den 28 januari 2020

En likvärdig fixartjänst inom staden

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Äldrenämnden ger äldreförvaltningen i uppdrag att ta fram stadsgemensam informationsbroschyr, checklista för säkerhetsgenomgång samt mall för statistikuppgifter.
3. Äldrenämnden överlämnar förslagen för en likvärdig fixartjänst till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige.

Patric Rylander
Förvaltningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

I 2019 års budget fick äldrenämnden i uppdrag att kartlägga tidsåtgången beträffande de så kallade fixartjänsterna i syfte att stärka innehållsmässig likvärdighet. Tidsåtgången för fixarnas utförda arbete gick dock inte att kartlägga eftersom det saknas möjligheter att ta fram sådan statistik. Förvaltningen gjorde istället en kartläggning om fixartjänster erbjuds på ett innehållsmässigt likvärdigt sätt inom staden. Kartläggningen visade att fixartjänster generellt genomförs på ett likvärdigt sätt inom staden men att det finns några utvecklingsområden som ytterligare skulle kunna stärka likvärdigheten inom staden, i synnerhet gällande det fallpreventiva arbetet.

I årets budget (2020) fick äldrenämnden i uppdrag att i samråd med stadsdelsnämnderna vidta åtgärder för att öka enhetligheten inom stadens fixartjänster. I detta tjänsteutlåtande redovisas resultaten

från kartläggningen samt äldreförvaltningens förslag på åtgärder för en ökad likvärdighet av fixartjänster inom staden som:

- Sänkt åldersgräns för fixartjänster till förslagsvis 68 år som lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter medger.
- Stadsgemensam informationsbroschyr om fixartjänsten (där det framgår att fixaren ska legitimera sig vid hembesök).
- Stadsgemensam checklista för säkerhetsgenomgång av bostaden, inklusive brandförebyggande åtgärder.
- Stadsgemensam mall för statistikuppgifter över fixarens utförda arbete.

Bakgrund

Idén till fixartjänster kommer ursprungligen från Höganäs kommun i Skåne som införde tjänsten i början på 2000-talet. Det primära syftet var att få ned kostnaderna för fallolyckor i hemmet orsakade av riskfyllda element eller moment i bostaden, som exempelvis lösa elsladdar på golvet samt upphängning av gardiner.

Inom Stockholms stad infördes tjänsten kostnadsfritt år 2007 efter beslut i kommunfullmäktige (dnr 327-2163/2006) med stöd av lag (2006:492) om vissa kommunala befogenheter att tillhandahålla servicetjänster åt äldre, som upphävdes den 1 mars 2009. Benämningen på insatsen var då ”Servicetjänst i form av vaktmästarservice” vilket över tid ändrats till den vedertagna titeln ”Fixartjänst”.

Målgruppen för tjänsten är personer 75 år och äldre, som inte har annan hemtjänst, som kan nyttja tjänsten maximalt sex timmar per hushåll och år. Syftet med tjänsten är att förebygga fallskador och andra skador som vissa riskfyllda vardagssysslor kan orsaka. Tjänsten omfattar enklare praktiska och riskfyllda vardagssysslor som tunga lyft, fästa elektriska sladdar samt olika former av insatser som innebär att klättra på stege. Tjänsten omfattar däremot inte insatser som kräver någon form av auktorisation, trädgårdsskötsel eller städning. Kostnaderna för tjänsten finansieras inom ramen för stadsdelsnämndernas budget för det förebyggande arbetet.

Ärendet

I 2019 års budget fick äldrenämnden i uppdrag att kartlägga tidsåtgången beträffande de så kallade fixartjänsterna, inom samtliga stadsdelsförvaltningar, i syfte att stärka innehållsmässig likvärdighet.

Tidsåtgången för fixarnas utförda arbete har dock inte gått att kartlägga eftersom det saknas möjligheter att ta fram sådan statistik för staden. Stadsdelsförvaltningarna för till viss del statistik över de uppdrag som fixarna utför men eftersom det görs på olika sätt är

statistiken inte jämförbar. En del stadsdelsförvaltningar redovisar antal timmar som utförts och en del antal personer som fått hjälp.

I stället gjorde förvaltningen en kartläggning om fixartjänster erbjuds på ett innehållsmässigt likvärdigt sätt inom staden. Kartläggningen, som skett genom intervjuer med stadsdelsförvaltningarnas fixare, visar att samtliga stadsdelsförvaltningar har samma benämning på servicetjänsten, så kallad ”Fixare” och att fixarna utgår från och följer den stadsgemensamt framtagna uppdragsbeskrivningen för tjänsten¹.

Samtliga fixartjänster är organiserade under stadsdelsförvaltningarnas utförarenheter såsom servicehus, hemtjänst, dagverksamhet eller förebyggande och öppna verksamheter. Generellt fungerar det fallpreventiva uppdraget bättre i de stadsdelsförvaltningar där fixaren är knuten till den förebyggande eller öppna verksamheten, där exempelvis syn- och hörselkonsulenter är organiserade samt olika former av friskvårdsaktiviteter erbjuds. Fixaren kan då informera om den öppna verksamhetens utbud samt förmedla kontakt.

I en stadsdelsförvaltning finns fixaruppdraget som en heltidstjänst. Inom resterande stadsdelsförvaltningar är det en eller flera personer som utför uppdraget inom en viss procent av annan tjänst. I en stadsdelsförvaltning utför en daglig verksamhet (LSS) uppdraget. De flesta fixare är ensamma i sitt uppdrag på stadsdelsförvaltningen och har inte någon kollega att samverka med. Fixarna har framfört önskemål om nätverksmöten för fixarna inom staden, där de har möjlighet att knyta kontakter och utbyta erfarenheter och tips.

På stadens hemsida finns det övergripande information om fixartjänsten med kontaktuppgifter till respektive stadsdelsförvaltning. Stadsdelsförvaltningarna informerar om tjänsten via egna framtagna broschyrer, annonser i lokaltidning, via olika pensionärsorganisationer och via den öppna verksamheten. Något som flera fixare efterfrågade var en stadsgemensam informationsbroschyr om fixartjänsten, med möjlighet att lägga till lokala kontaktuppgifter. I nuläget är det upp till varje stadsdelsförvaltning att ta fram egen information om tjänsten. Flera stadsdelsförvaltningar har endast digital information om tjänsten på stadsdelsförvaltningens hemsida.

Det finns många ingångar att nå fixaren, via mejl, telefon, eller direktkontakt på den öppna verksamheten. Vanligast är att den enskilde eller anhöriga tar kontakt men även att hemtjänst, sjukhus, primärvård och biståndshandläggare förmedlar kontakt.

Inbokning av hjälp från fixaren sker oftast direkt vid kontakten med fixaren och vanligen får den enskilde hjälpen inom en vecka. Dock prioriteras byte av glödlampor och batterier till brandvarnare vilket oftast sker samma dag.

Vid hembesöket är det endast hälften av fixarna som uppvisar legitimation när de presenterar sig.

De allra flesta som nyttjar fixartjänster är kvinnor. Efterfrågan på tjänsten varierar efter säsong. Störst efterfrågan är det inför jul samt vår och höst. Fixarnas uppfattning är att max sex timmar per hushåll och år är fullt tillräckligt.

De mest efterfrågade tjänsterna är hjälp med byte av gardiner, glödlampor, säkringar, batterier, ta ned saker från höga skåp, att bära in tillhörigheter från vind eller källare samt fäste av lösa elsladdar.

Inom några stadsdelsförvaltningar erbjuder fixaren samtidigt en säkerhetsgenomgång av bostaden i syfte att undanröja risker som kan innebära fall. Det finns inte någon stadsgemensam checklista framtagen för detta och ingen stadsdelsförvaltning har heller tagit fram en egen checklista för säkerhetsgenomgång. Säkerhetsgenomgången sker därför utifrån fixarens kunskaper och erfarenheter inom detta område.

Det finns inga stadsgemensamma riktlinjer för hur fixaren ska föra statistikuppgifter över genomfört arbete. Varje stadsdelsförvaltning har tagit fram egna mallar för statistikuppgifter över exempelvis antal hushåll som fått hjälp, antal timmar eller tjänster som utförts.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 22 januari 2020. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 21 januari 2020 och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 23 januari 2020.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Kartläggningen visar att fixartjänster generellt genomförs på ett likvärdigt sätt inom staden men att det finns några utvecklingsområden som ytterligare skulle kunna stärka likvärdigheten inom staden, i synnerhet gällande det fallpreventiva arbetet.

Kartläggningen visar att gränsdragningen på 75 år inte alltid hålls för yngre äldre som har behov av hjälp från fixaren. Några stadsdelsförvaltningar håller hårt på gränsdragningen medan andra gör undantag. Motiveringen till att de gör undantag är att det är så sällan förekommande och att det upplevs svårt att neka personer hjälp som har behovet men inte åldern inne. För att minska godtycklighet och därmed olikheter samt i förlängningen risken för fallskador förordar äldreförvaltningen därför en sänkning av åldersgränsen till förslagsvis 68 år, som lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter (befogenhetslagen) medger. Äldreförvaltningen bedömer att en minskning av åldersgränsen endast kommer ge en marginell ökning av uppdrag för fixarna och att kostnaderna för stadsdelsnämnderna därför inte kommer att öka.

Då kartläggningen visar att information om fixartjänster till allmänheten förmedlas på olika sätt inom staden föreslår äldreförvaltningen att det tas fram en stadsgemensam informationsbroschyr där stadsdelsförvaltningarna har möjlighet att lägga in egna aktuella kontaktuppgifter.

För att göra tjänsten tryggare för de äldre anser äldreförvaltningen att det ska vara obligatoriskt att fixaren uppvisar identifikation vid hembesök. Äldre personer är en utsatt grupp för olika typer av bedrägerier. Att äldre efterfrågar identifikation innan de släpper in någon okänd person i bostaden minskar dessa risker. Äldreförvaltningen förordar därför att det ska vara obligatoriskt att fixaren uppvisar legitimation vid hembesök samt att detta framgår av informationsbroschyren om fixartjänsten.

Kartläggningen visar också att några stadsdelsförvaltningar erbjuder en säkerhetsgenomgång av bostaden i samband med hembesöket, för att föreslå och genomföra justeringar som minskar risken för fall. Äldreförvaltningen anser att det behöver finnas en strukturerad checklista för säkerhetsgenomgång där riskfyllda element och moment listas. I samband med säkerhetsgenomgången ska fixaren också dela ut informationsmaterial om fallprevention och brandförebyggande åtgärder. Fallskador orsakar ett stort fysiskt och känslomässigt lidande för den som drabbas och innebär stora kostnader för samhället. Ett led i att minska risken för fallskador är att arbeta mer systematiskt i det förebyggande arbetet.

För att kunna följa upp hur många äldre eller hushåll som fått hjälp av fixaren behöver det finnas en stadsgemensam mall för statistikuppgifter över utfört arbete. Detta skulle möjliggöra jämförelser av tjänstens efterfrågan över tid och mellan stadsdelsförvaltningar. För att kunna göra en kostnadsberäkning av tjänsten är denna statistik helt avgörande. Äldreförvaltningen föreslår därför att en stadsgemensam mall för statistikuppgifter tas fram.

Sammantaget föreslår äldreförvaltningen följande åtgärder för en mer likvärdig fixartjänst inom staden:

- Sänkt åldersgräns för fixartjänster till förslagsvis 68 år som befogenhetslagen medger.
- Stadsgemensam informationsbroschyr om fixartjänsten (där det framgår att fixaren ska legitimera sig vid hembesök).
- Stadsgemensam checklista för säkerhetsgenomgång av bostaden, inklusive information om fallprevention och brandförebyggande åtgärder.
- Stadsgemensam mall för statistikuppgifter över fixarens utförda arbete.
